

quaelibet forma corporea. Atqui ex sententia Scholasticorum neque corpus, neque quaelibet forma corporea cognitione sensitiva pollēt; nam anima belluina, cui cognitio sensitiva attribuitur, non est corpus, imo indivisibilis est, atque etsi forma materialis sit, tamen ipsa a ceteris formis materialibus differt. Ergo illam sententiam materialismo viam sternere summa iniuria asseritur. Neque dicas animam belluinam, etsi ceteris formis materialibus antecellat, tamen ab iis non differre, tum quia est, perinde ac illae, materialis, tum quia per virtutem corpoream producitur. Etenim, quod spectat ad primum, formae materiales, ex Scholasticorum sententia ¹, non pollent eadem perfectione, sed maiorem, vel minorem gradum perfectionis admittunt, prout magis, vel minus ad materiam *deprimuntur*. Atqui in formis, ut s. Thomas docet, differentia invenitur, « per hoc, quod una perfectior existit, quam alia ² ». Ergo eo ipso, quo anima belluina ceteris formis antecellit, ab illis differre dicenda est, ac proinde sibi esse proprias operationes, quae aliis non conveniunt, quia « ex diversitate formarum, secundum quas rerum species diversificantur, sequitur et operationum differentia ³ ». Quod attinet ad alterum, ex iam dictis ⁴ patet, animam belluinam per virtutem corpoream produci non tamquam per causam principalem, sed tamquam per causam instrumentalem. « Virtus seminis disponit materiam, virtus autem animae dat formam materiae in generatione animalis ⁵ ».

CAPVT VI.

De rerum mundanarum nexu et ordine

Ex pluribus, inaequalibusque rebus mundanis unicum illud systema, quod *mundus* vocatur, constitui non posset, nisi quodam nexu illae inter sese continerentur, atque ad unicum ordinem concurrerent. De hoc igitur nexu, et ordine disserendum nobis est.

¹ Cf p. 131. — ² *Contr. Gent.*, lib. III, c. 97.

³ *Ibid.* — ⁴ Pag. 137.

⁵ I, q. CXVIII, a. 2 ad 3. Cf *In lib. II Sent.*, Dist. XVIII, q. II, a. 3 ad 2. Circa brutorum animam praestat legere novissimum opus, *Lettre critique—L'immortalité de l'ame des bêtes jugée par saint Thomas d'Aquin*, par l'abbé J. Beney, Autun 1876.

ART. I. Rerum mundanarum colligatio exponitur

121. Scholastici post Nemesium ¹, Auctorem *Librorum Areop.* ², aliosque antiquos docuerunt diversas naturas rerum, ex quibus mundus conflatur, ita comparatas esse, ut omnes secum congruo naturalique nexu coniungantur, et veluti totidem annuli unicam catenam, aut veluti totidem gradus unicam *scalam* ³ componant.

122. Iam quinque gradus in scala creaturarum inveniuntur, quos s. Thomas ⁴ exposuit hoc modo: Infimum locum tenent mineralia, seu res, quae sunt expertes vitae, ideoque dumtaxat veluti *substantiae* spectantur. Super mineralia excellunt plantae, quae vitam quidem habent, sed tantum *vegetativam*; et quoniam vita vegetativa est omnium infima, ideo nomen genericum sumunt, et *substantiae viventes*, vel *viventia* dicuntur. Supra plantas assurgunt *belluae*, quae vita *vegetativa* simul, et *sensitiva* gaudent, et *animalia* vocantur, quia animal per sensum a reliquis rebus discriminetur. Belluis succedunt homines, qui vitam non modo vegetativam, et sensitivam, sed etiam *rationalem* habent, et substantiarum rationalium voce designantur, quia ratio hominem a ceteris rebus discernit. Hominibus, ceterisque creaturis Angeli longe excellunt, qui vita *intellectuali* pollent, et substantiae *intellectuales* nuncupantur, quia res non ratiocinatione, sed per species intelligibiles a Deo infusas cognoscunt.

123. Porro has diversas naturas rerum inter sese quodam modo contineri ostendimus sequenti Propositione:

Colligatio inter res mundanas reapse existit.

Probat. Diversae species rerum, etsi discriminantur inter se per differentias, nempe qualitates essentiales, quae sunt singularum propriae, tamen secum consentiunt per genus, cui subiciuntur. Enimvero, etsi vegetabilia differant a mineralibus, quia illa vivunt, haec vero vita carent, tamen in eo conveniunt, quod

¹ *De nat. hom.*, c. 1.

² *De Div. Nom.*, c. V, n. 3, c. VI, n. 3, et c. VII, n. 3.

³ Universitas rerum a Scholasticis cum *scala* comparatur, quia Deus per res ab eo creatas a nobis cognoscitur, et ideo hae, prout aliae alii excellunt, considerandae sunt veluti totidem gradus, per quos mens humana, quantum eius imbecillitas patitur, ad cognitionem Dei ascendit.

⁴ *Comm. in c. VIII De Div. Nom.*, lect. I.

utraque sunt substantiae. Animalia a vegetabilibus dissident, quod ipsa sensum habent, quo plantae carent; at in eo consentiunt, quod ambo vivunt. Homines a brutis discriminantur, quod ratione praediti sunt; sed, perinde ac bruta, sentiunt. Cum sint Angeli substantiae mere intellectuales, differunt ab hominibus; sed hi cum illis conveniunt, eo quod intelligunt. Insuper ex diversis speciebus una est altera perfectior¹, immo in eadem specie sunt diversi essentialis gradus perfectionis, indeque diversae, ut recentes, aiunt, *classes* existunt². Ex hoc fit, ut nobilior natura per speciem, vel classem inferiorem, quam complectitur, cum ea, quae ignobilioris generis est, coniungatur, et vicissim, ut natura inferioris conditionis per speciem, sive classem perfectiorem, quae in ea continetur, genus rerum, quae nobiliori natura pollent, quodammodo attingat³, nempe ad illud magis accedat. E. g., bellua per *ourang-outang* cum homine, et per polypum cum planta coniungitur⁴. Atqui in his, secundum Scholasticos, colligatio rerum mundanarum consistit. Ergo.

ART. II. *Leibnitiana lex continuitatis expenditur*

124. Rerum mundanarum colligatio secundum Scholasticorum sententiam ita intelligenda est, ut etsi, e. g., quaedam plantarum species ob maiorem sui excellentiam ad speciem belluinam, et ob eandem rationem aliquae species belluarum ad hominem

¹ « In rebus naturalibus gradatim species ordinatae videntur. Sicut mixta perfectiora sunt elementis, et plantae corporibus mineralibus, et animalia plantis, et homines aliis animalibus »; I, q. XLVII, a. 3 c.

² Haec perfectionis essentialis gradatio speciem humanam non complectitur; nam, cum homo in genere substantiarum intellectualium infimum locum teneat, non est possibile inveniri in eadem specie humana plures gradus perfectionis, per quos ipsa in plures species, seu classes, aliam alia perfectiorem, subdividatur.

³ *Contr. Gent.*, lib. II, c. 68, et *Comm. in c. VIII De Div. Nom.*, lect. IV, et XXX.

⁴ Manifeste falsum est illud, quod Lockius (*Op. cit.*, lib. III, § 6, 12) voluit, ab homine seriem creaturarum intellectualium usque ad Deum asurgere, quemadmodum ab homine series creaturarum aspectabilium usque ad infimos insensibiles gradus descendit. Et sane, nulla res creata esse potest adeo perfecta, ut annulus sit ad coniungendam universitatem rerum creaturarum cum Deo: nam inter Deum, et quamlibet creaturam, etsi summam, infinita distantia est; In *lib. I Sent.*, Dist. XLIV, q. I, a. 2 sol.

magis accedant; tamen magnus existat hiatus differentiae essentialis, e. g., inter plantam, et brutum, atque inter istud, et hominem, quicumque sit gradus perfectionis vel in planta, vel in bruto; quocirca secundum illos Doctores inter res mundanas adest connexio, sed non continuatio. At vero non pauci recentes, inter quos Bonnetus¹, Leibnitium² secuti illam colligationem per *legem continuitatis* explicare contendunt. Omnes species rerum, secundum ipsos, ita inter se, veluti totidem annuli unius catenae, colligantur, ut *unicam* et *continuum* lineam efforment, quae a regno minerali ad vegetabile, a vegetabili ad animale, et ab animali ad hominem progreditur. Haec autem continuatio fit per species *aequivocas*, nempe species, quae inter duas quasque sunt mediae, et participes proprietatum, quae ambarum propriae sunt.

125. Prop. *Lex continuitatis absurda est.*

Probat. Repugnat dari illas species *aequivocas*, seu *medias*, per quas catenam entium esse continuum Leibnitius, eiusque asseclae volunt. Ergo.

126. *Antecedens* ita demonstratur: Nulla species rerum ex proprietatibus, quae secum pugnant, componi potest; quia pugnantium proprietatum una alteram tollit. Atqui, si darentur species *aequivocae*, seu *intermediae*, hoc est, species participes proprietatum, quae duabus speciebus eodem genere comprehensis insunt, hae ex proprietatibus secum pugnantibus constarent; quippe quod, cum genus per oppositas differentias in species distribuatur, species intermediae ex oppositis, sive secum pugnantibus proprietatibus componi deberent. Ergo nullae species *aequivocae*, sive *intermediae* dari possunt³. Sane, si inter mine-

¹ *Principes philosophiques sur la cause première, et son effet*, Neuchâtel 1783.

² *N.E.*, lib. III, c. 6, § 12, et alibi. Haec theoria a Bernouillio (*Discours sur les lois de la communication du mouvement*, Paris 1727) profecta est. At Leibnitius ipsam adeo excoluit, perpolivitque, ut eius auctor vulgo habeatur.

³ Ut id magis declararetur, mente reputandum est huiusmodi species *aequivocas* omnino differre a speciebus illis intermediis, de quibus locutus sum in *Logica* (p. I, c. I, art. 3, p. 13, vol. I), nempe quae speciei superiori, veluti generi, subiiciuntur, puta *animal viventi*, et ad speciem inferiorem, velut genus eius, referuntur, puta *animal ad hominem*, vel *bellua n.* Etenim hae species, uti apposite B. Alb. M. (*De praedicab.*, tract. IV,

rale, et vegetabile, inter vegetabile, atque animal, inter animal denique, et hominem essent species aequivocae, hoc est participes proprietatum utriusque speciei, existerent in natura rerum species, quae ex proprietatibus oppositis constarent, nempe, res viventes simul, et mortuae, res sensu praeditae, et expertes sensus, itemque res rationales, et irrationales.

127. Hoc argumentum metaphysicum cum accuratis, repetitisque observationibus concordat; siquidem ex iis compertum est diversos gradus perfectionis, qui in quibusdam speciebus inveniuntur, ultra naturam earum haud assurgere; ita ut nullae species aequivocae, vel intermediae in ipsis existere queant.

128. Neque specierum continuatio ex iis, quae ab eius fautoribus adducuntur, probatur. Etenim de hoc dumtaxat inter eos convenit ¹, nempe polypum esse speciem aequivocam inter bel-

c. 3) observavit, vocantur mediae, non quod sunt participes specierum, inter quas interiacent, sed quod unaquaeque illarum essentiam superioris speciei peculiari differentia determinatam habet, et totam essentiam suam cum inferiori communicat, in qua ipsa per novam differentiam determinatur. At species rerum eo modo, quo Leibniti, et Bonnetus eas acceperunt, mediae, seu aequivocae essent participatione extremorum, hoc est, ita ut partim ab uno, et partim ab alio extremo efficerentur.

¹ Omnes propugnatores legis continuitatis speciem aequivocam inter belluam, et vegetabile esse polypum tenent. De transitu autem a bellua ad hominem inter eos non convenit. Sunt, qui cum Buffono, aliisque fatentur speciem aequivocam inter hominem, et belluam non inveniri. Contrariam sententiam tuentur Lockius, Leibniti, et Buchnerus. Lockio visum est hanc speciem aequivocam ab iis hominibus constitui, qui imbecilles sunt a nativitate (*Op. cit.*, lib. III, c. 2, § 22). Leibniti fassus est nullam speciem mediam inter hominem et belluam in nostro terrarum orbe inveniri, sed contendit nihil prohibere, quin illam in alio orbe existere putetur (*N. E.*, lib. IV, c. 16, § 12). Denique impius Buchnerus hodie pertendit Aethiopes esse speciem aequivocam, per quam species belluina cum humana continuatur, quia ipsi in sua structura organica prae se ferunt multa, quibus ad simiam proxime accedunt (*Force et matière*, p. 75, et 76, ed. cit.) Sed haec commenta Lockii, Leibniti et Buchneri sunt adeo futilia, ut vix confutatione egeant. Et sane, quod ad Lockium attinet, sicut, aiente s. Augustino, « videmus infantilem animam nondum coepisse uti ratione, et tamen eam rationalem dicimus » (*De Gen. ad litt.*, lib. VII, c. 7, n. 10); ita homines, qui imbecilles a nativitate sunt, etsi ratione non utantur, tamen rationales, ac proinde homines, dicendi sunt. Quod ad Leibnitium spectat, quidquid sit de aliis mundis, quos sibi fingit, procul dubio entia, ex quibus hic mundus constat, ita ab se invicem pendere debent, ut inde unicum systema exurgat. Atqui in

luam, et vegetabile. At id omnino falsum est ¹. Nam polybus, etsi, ob structurae organicae simplicitatem, propius, quam ceterae belluae, ad plantam accedat, tamen est *animal*, et non *aliud*, nisi animal; quia, perinde ac animal, sentit, se ipsum movet, et nutrit, manducat et digerit ².

ART. III. De nexibus dynamico, et teleologico rerum mundanarum

129. Nexus rerum mundanarum non solum ex eo exurgit, quod ipsae, eo, quo exposuimus, modo, inter sese colligantur, sed etiam ex eo, quod mutuam in sese actionem exercent, atque ex eo, quod una alteri inservit. Hinc duo modi connexionis rerum, nempe per *causarum efficientium*, et per *causarum fi-*

quolibet rerum systemate, Leibniti iudicio, nullus hiatus esse debet. Ergo, si qua species aequivoca inter hominem, et belluam daretur, haec in nostro hoc mundo inveniri deberet. Denique Buchnerus delirat, non philosophatur. Nam, quaecumque sit similitudo, quae, structura organica spectata, inter simias, et Aethiopes intercedit, certum est Aethiopes ratione pollere, qua simiae, perinde ac reliquae bestiae, carent, eorumque aliquos ipsam adeo excoluisse, ut viri in primis eruditi, atque acuti evaderent.

¹ Cf. Flourens, *Histoire des travaux, et des idées de Buffon, et Cuvier, Histoire de ses travaux, etc.*

² Magis autem absurda est opinio illorum, qui cum Robineto (*Considerations phil. sur la gradation naturelle des formes de l'être, ou Les essais de la nature, qui apprehende à faire l'homme, Amsterdam 1768*) quotquot sunt in mundo, diversas naturas, non esse aliud, nisi diversa rudimenta unius naturae, nempe humanae et diversas aetates, quas unica illa natura percurrit, usque dum formam omnium perfectissimam, nempe humanam, assequatur. Sane, si omnes species sunt transmutationes unius speciei, consequitur unicam esse omnium rerum, quae sunt, essentiam, seu substantiam, et dumtaxat accidentia diversa. Atqui hoc absurdum est, quia diversae naturae, seu species rerum, ex quibus scala mundi constituitur, secundum essentiam, ut vidimus, ab se differunt. Ergo absurda est opinio eorum, qui omnes naturas rerum ab unius speciei evolutione repetunt. Accedit 1° quod vita, quicumque gradus eius sit, ex evolutione naturae, quae in primis ex evolutione materia bruta est, secundum hanc sententiam, exurgeret; id quod de vita vegetativa et sensitiva abnorme esse ostendimus, et magis absurdum esse quoad vitam rationalem hominis suo loco demonstrabimus: 2° Quod si mundus, uti philosophi isti contendunt, ex vi uni primitivae speciei insita effectus fuisset, Deus omnium, quae extra ipsum sunt, auctor non esset; id quod maxime impium est asserere. De sententia autem huic valde affini, quam Lamarckius, Darwin alii hodie propugnant, in *Anthropologia* dicemus.

natum colligationem existunt; quorum primus nexus *dynamicus*¹, alter *teleologicus*² appellari solet.

130. Prop. 1^a. *Nexus dynamicus in mundo invenitur.*

Probatur. Nexus dynamicus in mutua rerum in se actione consistit. Atqui res, ex quibus mundus constat, vim actuosam in sese invicem exercent. Ergo.

131. *Minor* ex ipsa contemplatione rerum evincitur. Etenim certum est res corporeas aliquid in organa sensoria corporis nostri agere, quippe quod, nisi quidquam in ea agerent, illarum sensationes in nobis fieri non possent. Certum quoque est nos in res corporeas, quibus circumdamur, multa agere, ut illas ad nostrae vitae utilitatem, oblectationemque accommodemus. Certum denique est res corporeas in se ipsas aliquid invicem agere; constat enim inter omnes terram, et corpora coelestia se mutuo attrahere vi gravitationis, unde regularis ille motus planetarum exoritur, corporaque, quae in terra sunt, sive simplicia, sive mixta, mutuas actiones in se exerere ob vim attrahendi, et repellendi, qua pollent³.

132. Prop. 2^a. *Nexus, qui per causas finales efficitur, in mundo existit*⁴.

¹ Ita dicitur a *vi*, seu *energia* (δύναμις), quam res naturales in se exercent.

² Ita appellatur a *sine* (τέλος), cuius gratia una res alteri inservit.

³ Hanc propositionem demonstrantes pro certo sumimus, omnes res, quae in mundo sunt, vi actiosa pollere. Id enim tum ex iis, quae de viventibus, immo de ipsis corporibus inanimis iam dicta sunt, aperte colligitur, tum ex theoria de principiis constitutivis rerum, materiali nempe, et formali; principium enim formale, ut suo loco vidimus, est principium activum, quia quaelibet res ex eo ipso, quo constituitur, vim operandi accipit. Hinc s. Damascenus: « Actus est vis, motioque cuiusque substantiae, qua caret illud solum, quod non est »; *De fide orthodoxa*, lib. II, c. 23. Argumentis autem, quibus cum Malebranchio omnem activitatem, vel cum Leibnitio activitatem transeuntem substantiis creatis repugnare probatur, nullum pondus inesse iam alibi (*Ontol.*, c. IX, art. 2, p. 61, et art. 7, p. 69, et 70) ostensum a nobis est.

⁴ Philosophis, quos causis finalibus infensos esse innuimus in *Ontol.* (*ibid.*, art. 4, p. 64, not. 4), adiciendi sunt, praeter Robinetum, aliosque Materialistas, atque Atheos saec. XVII, et XVIII, omnes, qui post Augustum Comteum philosophiam *positivam*, seu materialisticam in Gallia, et in Anglia hodie tuentur, necnon Büchnerus, alique Materialistae Germaniae. Argumenta, quibus causas finales admittendas esse probatur,

Probatur. Partes universi, ut s. Thomas inquit, ita *ordinantur ad invicem, sicut et partes exercitus ad invicem*¹. Atqui exinde nexus teleologicus exurgit. Ergo.

133. *Maior* ex phaenomenis, quae in tota hac rerum universitate cernuntur, ea evidentia probatur, qua nulla maior desiderari potest. Enimvero sive in coelum, sive in terram, sive in mare oculos coniciamus, in phaenomena incidimus, quae rerum alias aliarum finibus, commodisque inservire luculenter commonstrant. E. g., ex viventibus plantae ad nutrimentum belluarum, et hominum adhibentur, et belluae in usum, commodumque hominum cedunt. Res vitae expertes, puta aqua, aer, aliaeque huiusmodi, ad plantarum, belluarum, et hominum bonum comparatae sunt. Atmosphaera respirationi, et sustentandis vaporibus, qui ex aquis oriuntur, deservit; venti vapores in nubes cogunt, et noxias exhalationes dissipant; aquae ex montibus decurrunt, ut plantae, bruta, et homines ad vitae conservationem ipsis utantur. Tota terra, corporaque coelestia in sese invicem gravitant, et gravitatione sui concentum illum, sive harmoniam efficiunt, quae astronomos incredibili stupore percellit. Hic vero concentus non modo inter diversas naturas rerum, ex quibus mundus conflatur, sed etiam inter partes organicas cuiuslibet viventis conspicitur². In his enim, uti a Blainville³ demonstratum est, singula organa ad easdem operationes in eadem specie destinantur, atque ita inter se connectuntur, ut integer, perfectusque organismus inde existat.

videantur *ibid.*, p. 63-64. Sunt autem qui cum Bacone, et Cartesio, etsi causas finales in mundo dari non negent, illarum tamen investigationem progressui naturalium scientiarum valde noxiam esse contendunt. At contra, cognitio causarum finalium ad leges phaenomenorum inveniendas magno praesidio est, tantum abest, ut sit impedimento. Et sane, cognito fine cuiusque rei, facile est operationes cognoscere, quae sunt propriae eius, quia omnis nisi per operationes suas finem sibi praestitutum assequitur, et natura finis cuiuslibet rei cum natura operationum eius consentire debet. Atqui cognitio operationum naturae ad cognitionem legum, secundum quas phaenomena eveniunt, nos ducit, quia leges phaenomenorum non sunt aliud, nisi leges, secundum quas res corporeae necessario operantur. Ergo, cognitio finibus rerum, nullo negotio possunt cognosci leges phaenomenorum, quae circa ipsas versantur.

¹ *Contr. Gent.*, lib. I, c. 78, n. 3. Cf. s. Aug., *Contr. Faust.*, lib. XXI, c. 13.

² Cf. s. Aug., *Contr. Advers. Legis, et Proph.*, lib. I, c. 6, n. 9.

³ *Dictionnaire des sciences naturelles*, Supp. t. I, art. *Animal*.

134. Ex eo autem, quod nexus finium inter res mundanas existit, illud, tamquam corollarium, consequitur, res mundanas ad unicam causam finalem, quae extra mundum est, referri. Et sane, res mundanae nexu finium inter se connectuntur ex eo, quod sunt partes unius entis compositi, nempe mundi. Atqui omnes partes entis compositi ad eiusdem entis compositi finem, qui nonnisi unus esse potest, assequendum concurrunt. Ergo res mundanae ex eo, quod per nexum finium suorum inter se connectuntur, ad unicam causam finalem mundi referuntur. Haec autem extra ipsum mundum existere debet, quia in rebus creatis finis extra rem, cuius est finis, invenitur¹.

ART. IV. De ordine naturae, et primum quaedam circa ipsum notiones praestituuntur

Postquam rerum mundanarum nexum exposuimus, de ordine naturae, et de legibus, quibus ille ordo continetur, disseramus oportet; nam nisi res mundanae in universalem ordinem concurrerent, unicum mundi systema, uti ante innuimus, ex eis haud efformaretur. In antecessum e re est quasdam notiones explicare.

135. Vox naturae, prout hic adhibetur, totam universitatem rerum creatarum significat².

Naturale dicitur illud, quod pertinet ad conditionem rerum creatarum, prout nempe hae in suo genere constituuntur, et operationes intra genus suum exerunt. Naturali hoc sensu accepto opponitur supernaturale. Dicitur enim supernaturale illud, quod totius naturae creatae proprietates, viresque praetergreditur³. Huiusmodi, e. g., est elevatio naturae humanae ad unitatem hypostaticam cum Verbo Dei. Ex his vides supernatu-

¹ De hac re uberius in *Theologia naturalis*.

² Nomen naturae, ut diximus in *Ontologia* (c. II, art. 1, p. 13), si strictè accipiatur, denotat essentiam rei, prout est principium suarum operationum. Interdum nomen naturae adhibetur non ad significandam proprie essentiam rei, prout est principium operationum, sed ad significandam ipsam vim operandi, quae rebus naturalibus insita est (Cf s. Thom., I, q. CXV, a. 2 c.). Hoc sensu dicitur medicina adiuvere naturam. Interdum etiam usurpatur ad significandas causas naturales, prout hae per propulsionem sibi insitam aliquid agunt; e. g., cum dicitur, *Natura nihil frustra molitur*.

³ Cf s. Thom., 1^a 2^{ae}, q. CXII, a. 1 c.

rale, prout naturali opponitur, non esse accipiendum relative, hoc est, prout una natura creata est altera superior, sed omnino absolute, hoc est, prout omnem naturam creatam excedit. Ita, quamvis natura angelica sit humana maior, excellentiorque, non tamen inde ipsa est dicenda supernaturalis, quia ambitu rerum creatarum continetur⁴.

136. Nomine autem ordinis designatur apta dispositio plurium ad assecutionem finis. Iam ordo in rebus creatis considerari potest vel prout ad earum naturas, earumque naturales vires pertinet, vel prout illarum naturas, et naturales vires praetergreditur. Inde divisio exurgit ordinis in naturalem, et supernaturalem. Ordo naturalis in iis omnibus versatur, quae ambitu naturae continentur, tum quoad rerum creatarum substantias, tum quoad vires, quibus ipsae intra genus suum sese explicant, et perficiunt. Ordo autem supernaturalis ea omnia complectitur, quae omnem vim naturarum creatarum praetergrediuntur, naturasque ipsas ultra genus suum perficiunt².

137. Ordo naturalis, de quo hic agimus, ille est, qui inter res mundanas existit; unde vocatur physicus, vel ordo naturae, ut distinguatur ab ordine logico, illo nempe, quem intellectus inter suas conceptiones ponit; tum ab ordine morali, qui circa humanas actiones versatur, prout hae ad finem hominis spectant; denique, ne cunctos enumeremus, ab ordine politico, in quo gubernatio civitatis fundatur.

138. Normae, secundum quas ordo physicus efficitur, leges naturae, vel physicae vocantur³, et consecutio eventuum secundum ordinem physicum, nomine cursus naturae designatur.

⁴ Vid. Schrader, *De triplici ordine* etc., Pars altera, c. 3, § 2.

² Ex hac ordinis supernaturalis notione perspicitur ipsum verbo retineri, sed re tolli ab iis omnibus, qui non id, quod absolute, sed id tantum, quod relative supernaturale est, admittunt. Ut de uno Giobertio dicamus, hic pertendit quamlibet naturam esse naturalem, si ad naturam ipsa superiorem, et supernaturalem, si ad aliam naturam ipsa inferiorem referatur (*Teorica del sovrannaturale*, not. XLV, p. 384, et 385, ed. 2^a, Torino 1849). Quin immo ipse, errori Deistarum, seu Naturalistarum adhaerens, scripsit quoque persuasionem de existentia ordinis supernaturalis ab ignoratione causarum proficisci; quocirca, prout cognitio causarum progreditur, ambitus ordinis supernaturalis coarctatur; *Filos. della Riv.*, § 3, p. 13, Torino 1856.

³ Secundum s. Thomam hae leges sunt quaedam impressiones a Deo factae in rebus ratione carentibus, ut hae in certum finem inclinentur,

ART. V. *Ordinis naturalis existentia, et ordinis supernaturalis
possibilitas adstruuntur*

His notionibus praestitutis, inquirendum nobis est, an ordo naturalis in mundo existat, atque an ordo supernaturalis sit possibilis ¹.

139. Prop. 1^a. *Ordo naturalis in mundo existit.*

Probatur. Deus mundum ita debuit, et scivit creare, ut fini, ad quem ipsum destinavit, adamussim respondeat. Atqui mundus non potest finem assequi, ad quem Deus illum destinavit, nisi ordo in ipso existat, quia ordo, ut diximus, est apta partium ad finem assequendum dispositio. Ergo, si Deus est auctor mundi, ordinem in mundo esse pro certo habendum est ².

140. Quod si res ista cum iis agatur, qui Deum esse auctorem mundi negant, argumentari adversus ipsos licet hoc modo: Ea, quae in mundo sunt, ipsis Atheis non diffidentibus, unicum systema efficiunt. Atqui ex pluribus, diversisque rebus, cuiusmodi sunt mundanae, aliquod unicum systema exurgere non potest, nisi speciales, diversique earum fines ad finem unicum totius systematis concurrant; concurrere autem ad hunc unicum finem non possunt, nisi res ipsae inter se colligatae sint, nempe nisi ordine inter se contineantur. Ergo si cunctae res, ex quibus mundus conflatur, unicum systema efformant, ordo procul dubio in mundo existit ³.

141. Advertendum etiam est ordinem universalem, quo res omnes unicum mundi systema constituunt, ex multis ordinibus particularibus inter se connexis efformari. Id a s. Thoma se-

atque determinentur ad uno prae alio modo operandum: « Sicut homo imprimi denuntiando quoddam interius principium actuum homini sibi subiecto, ita etiam Deus imprimi toti naturae principia propriorum actuum: et ideo per hunc modum Deus dicitur praecipere toti naturae; 1^a 2^{ae}, q. XC, a. 4 c. Sed de hac re fusior sermo erit in *Philos. morali*, p. I, c. IV, a. 3, ubi de lege aeterna verba faciemus.

¹ Possibilitatem dumtaxat ordinis supernaturalis Philosophus investigare debet, nam Theologorum est inquirere, utrum, nec ne aliquis ordo supernaturalis a Deo in mundo constitutus sit.

² Cf s. Thom., 1^a 2^{ae}, q. CII, a. 2 c.

³ Incredulos, qui mala, quae in mundo conspiciuntur, exaggerant, ut ex his ordinem in mundo desiderari conficiant, in *Theologia naturali* refutabimus.

quenti comparatione declaratur: « Oportet quod omnes particulares ordines sub illo universali ordine contineantur, et ab illo descendant, qui inveniuntur in rebus, secundum quod a prima causa dependent. Huiusmodi exemplum in politicis considerari potest. Nam omnes domestici unius patrisfamilias ordinem quemdam ad invicem habent, secundum quod ei subduntur. Rursus autem tam ipse paterfamilias, quam omnes alii, qui sunt suae civitatis, ordinem quemdam ad invicem habent, et ad principem civitatis, qui iterum cum omnibus, qui sunt in regno, aliquem ordinem habet ad regem ¹ ».

142. Prop. 2^a. *Nihil prohibet quominus ordo naturalis in mundo cum supernaturali coniungatur.*

Probatur. Ordo supernaturalis neque ex parte Dei, neque ex parte rerum creatarum, neque ex parte ordinis a Deo creati aliquam repugnantiam exhibet. Ergo. Et sane, non repugnat a parte Dei; nam sapientia, et potentia Dei creatione naturae non exhauriuntur, ac proinde Deus rebus a se creatis perfectionem largiri potest maiorem ea, quam earum natura expostulat, ita ut actiones nativis suis viribus superiores exercere queant. Nec repugnat a parte rerum creatarum; hae enim, ut alibi diximus ², potentiam obedientiae a Deo acceperunt, ut valeant ea in se recipere, vel agere, quae facultates suas naturales praetergrediuntur. Nec demum ex parte ordinis a Deo creati; nam ordo supernaturalis ordinem naturalem distinctum servat, et ipsum, quin perturbet, perficit, quia naturas rerum ad actiones superioris ordinis exerendas aptas reddit.

ART. VI. *De natura legum physicarum*

143. Mundum quibusdam legibus contineri, secundum quas mundanae res actiones suas constanter eodem modo exerunt, communis hominum opinio est. Homines enim, quoniam de existentia legum physicarum persuasum eis est, rebus futuris provident, de agendis consilia ineunt, rationemque vitae suae instituendae decernunt. Ex qua persuasione oriuntur omnes artes, et scientiae, quae ad tuendam, ornandamque vitam ab hominibus institutae fuere. At vero a Philosophis disputatur, cu-

¹ *Contr. Gent.*, lib. III, c. 98.

² Cf *Dynam.*, c. I, art. 8, p. 101, vol. I.

iusnam naturae illae leges sint, scilicet, utrum necessariae, an contingentes.

144. Prop. *Leges physicae, si ad Deum relatae spectentur, sunt contingentes; sin ad res ipsas relatae considerentur, sunt necessariae.*

Prima pars probatur contra Pantheistas¹, Fatalistas², Deistas³, et nuperos Materialistas⁴. Deus quemadmodum ex liberrima sua voluntate naturas rerum condidit, ita ex eadem liberrima voluntate diversos modos, quibus ipsae mutuam actionem in sese exercent, diversasque leges, quibus mundus gubernatur, constituit. Ergo leges naturae, si ad Deum relatae considerentur, eiusmodi sunt, ut aliter esse potuerint, nempe contingentes⁵.

145. Altera pars probatur contra veteres, recentisque Atomistas, qui mundum ex fortuito atomorum concursu effectum fuisse putant, ac proinde leges, quibus res mundanae continentur, non nisi fortuitas, ideoque contingentes esse contendunt; necnon contra Cartesium, aliosque, qui essentias rerum necessarias, et immutabiles esse negant; ac proinde leges, secundum quas phaenomena naturae eveniunt, necessariae, ac immutabiles nullo modo, ex eorum sententia, esse possunt: Leges naturae sunt modi constantes, atque uniformes, quibus res naturales operantur, ac proinde ipsae operationibus rerum naturalium consentaneae esse debent. Atqui operationes rerum naturalium sunt, ut alibi diximus⁶, necessariae, quia naturae rerum, quae

¹ Hi, cum censeant cunctas res esse necessarias emanationes, vel manifestationes Dei, cohaerenter blaterant leges naturae non esse aliud, nisi modos constantes, atque uniformes, quibus Deus se necessario effundit, et evolvit.

² Secundum istos, Deus in mundo condendo necessitati subiectus est, ac proinde non aliis legibus, quam quas ei dedit, coagmentare ipsum potuit.

³ Secundum horum sententiam, Deus mundum a se conditum sibi ipsi reliquit. In hunc censum veniunt Saissetus (*Essai de phil. relig.*, Part. 2, Médit. IX, ed. 3, Paris 1862), aliique, qui mundum a Deo legibus universalibus dumtaxat gubernari obganniunt.

⁴ E. g., Moleschott, Vogt, Büchnerus, cum omnia ex materiae vi oriri obganniant, non solum naturas rerum, quae fiunt, sed etiam leges, secundum quas fiunt, necessariae, aequae ac materia, esse contendunt. Cf. Büchnerum, *Force et matière*, trad. cit., p. 32, et 33, Paris 1863.

⁵ Cf. s. Aug., *De natura boni contra Manichaeos*, c. 3, et *De Gen. ad litt.*, lib. IX, c. 17, n. 32.

⁶ *Criterionol.*, c. IV, art. 2, p. 243, vol. I.

sunt illarum principium, et subiectum, vi electionis destituuntur. Ergo leges, quibus mundus gubernatur, si in se spectentur, necessariae, et determinatae esse debent¹.

146. Haec, quam propugnavimus, sententia circa legum physicarum naturam, duos, ut s. Thomas advertit², oppositos scopulos *fali*, et *casus vital*. Etenim, dum cunctas leges naturae, secus ac ii, qui Deum fato subiciunt, ex liberrima voluntate Dei repetit, in ipsis rebus, aliter ac defensores *casus* obganniunt, rationem legum naturalium quaerendam esse decernit.

ART. VII. *De miraculis, et primum de eorum notione, et diversis speciebus*

147. Miraculum denotat effectum *supernaturalem, insolitum, et sensibilem; supernaturalem*, hoc est, qui vires totius naturae creatae praetergreditur, ita ut nulla creatura ipsum efficere valeat; *insolitum*, hoc est, eiusmodi, ut *excludat solitum cursum naturae*³; *sensibile*, nempe, ut manifestum omnibus sit, vel *secundum se*, vel in suis effectibus⁴.

¹ Cf. s. Aug., *De Gen. ad litt.*, lib. IV, c. 3, n. 7, et lib. IX, c. 17, n. 32. Ex iis, quae demonstravimus, perspicitur necessitatem legum naturae non esse huiusmodi, ut oppositum earum sit absolute impossibile, sed in eo dumtaxat consistere, quod si res naturales secundum suam naturam operentur, non nisi secundum illas leges operari possunt.

² *Contr. Gent.*, lib. II, c. 29.

³ *Insolitum*, ait s. Thomas, quod in definitione miraculi ponitur, non dicit raritatem facti, sed excludit solitum cursum naturae; unde, si quotidie caeci illuminarentur, nihilominus miraculum esset, quia praeter cursum naturalem, qui nobis est consuetus, contingeret » (*In lib. II Sent.*, Dist. XVIII, q. 1, a. 3 ad 2). Hinc creatio animae humanae miraculum dici non potest, quippe quod, quamvis vires totius naturae superet, tamen non est, ut Benedictus XIV ait, praeter ordinem naturae, cum fiat iuxta rerum conditionem »; *De Beatif. et Canoniz. Sanctorum*, lib. IV, c. 1.

⁴ E. g., scientia Apostolorum fuit miraculum, quia « quamvis secundum se non fuerit manifesta, manifestatur tamen in effectibus » (I. q. CV, a. 7 ad 3). Rousseavius (Rousseau, *Lettres de la montagne*, Lett. III), aliique contendunt nosnumquam posse cognoscere, an aliquod opus sit miraculosum; quia, cum non sint nobis omnes leges naturae perspectae, cognoscere haud possumus, utrum, necne aliquis effectus vires naturae praetergrediatur. Ast ii omnino falluntur. Et sane, quamvis non omnes leges naturae nobis sint exploratae, inde inferri nequit nobis exploratum esse non posse, utrum, necne aliquis effectus vires naturae praetergrediatur. Nam nos miracula dicimus illa opera, quae exploratis naturae legibus

148. Quo hæc definitio miraculi clarior fiat ¹, divisio miraculorum, quæ a Philosophis, atque ab Apologetis christianis traditur, exponenda nobis est.

Miraculorum divisio diversitati graduum innititur, quos miracula inter se tenent. Iamvero tres gradus in serie miraculorum designari possunt, quorum *supremum* tenent miracula *quoad substantiam*, seu in eo, quod fit; *medium* miracula *quoad subiectum*, seu in eo, in quo fiunt; et *infimum* miracula *quoad modum*, seu in modo, quo fiunt ². Hinc miraculum ita dividitur, ut sit vel *quoad substantiam*, vel *quoad subiectum*, vel *quoad modum*.

149. Miraculum *quoad substantiam* dicitur opus, quod vires totius naturæ creatæ superat, ita ut nulla ratione ab aliqua causa creata effici possit. Huiusmodi, e. g., est compenetratio duorum corporum, quæ in resurrectione I. Christi ex sepulchro non aperto, atque in Eius ingressu ad discipulos suos, clausis ianuis, evenit; quippe quod, cum omne corpus sit naturaliter impenetrabile, compenetrationem duorum corporum omnis creata vis nullo modo efficere potest.

150. Miraculum vero *quoad subiectum* dicitur opus, quod vires totius naturæ creatæ superat non essentia sua, sed propter conditionem subiecti, in quo fit; ita ut causæ creatæ similia illi efficere valeant, sed non in subiecto, in quo illud efficitur. Ita certum nobis est causas creatas ad vitam, et visionem in rebus producendam concurrere, quia vivens a vivente gignitur, atque visio in animali perfecto per generationem obtinetur. At certe vitam in mortuo exsuscitare, aut visionem caeco restituere nulla alia causa potest, sed solus Deus, qui viventia e nihilo eduxit, et visione animalia perfecta ornavit.

versantur. Atqui si non omnes, certe plures naturæ leges, eodem Rousseavio, eiusque asseclis fatentibus, compertæ nobis sunt. Ergo cognoscere nobis licet, num aliqua opera sint miraculosa. Frustra regereres posse fieri, ut aliquis effectus, qui cum legibus notis non concordat, legibus nondum exploratis sit consentaneus; repugnat enim dari in rerum naturæ leges duplicis generis secum pugnantes; ideoque duos ordines, quorum unum alterum tollit. Cf Bergier, *Traité historique, et dogmatique de la vraie religion*, part. V, c. I, art. 1, Paris 1784.

¹ De falsis definitionibus miraculi verba non facimus, nam ex theoria s. Thomæ, quam hic exponimus, quisque veram a falsa definitione miraculi dignoscere potest. — ² *Contr. Gent.*, lib. III, c. 101.

151. Denique miraculum *quoad modum* est opus, quod nec propter essentiam, nec propter subiectum, sed propter modum, quo fit, vires totius naturæ creatæ supergreditur. Huiusmodi miracula existunt, cum aegrotus sine præviis remediis, et sine ulla crisi convalescit, viresque corporis subito resumit, vel cum tempestas in tranquillitatem subito mutatur ¹.

152. Ex iis, quæ de notione, et diversis speciebus miraculi statimus, facile intelligitur, quid *mirabile* a miraculo differat. En brevem, luculentamque theoriam s. Thomæ ²: Ad efficiendum mirabile duo requiruntur: 1° ut causa eius sit occulta; 2° ut in re, in qua fit, aliquid ipsi repugnans esse putetur. Iam utrumque duobus modis contingere potest. Etenim causa eventus, quem admiramur, vel est occulta *secundum se*, hoc est eiusmodi, ut omnes lateat, vel occulta *quoad nos*, hoc est, eiusmodi, ut quosdam solum lateat. Item in eventu, quem admiramur, vel vere est aliquid repugnans in re, ad quam eventus pertinet, vel apparet esse, dum vere non est. Si causa eventus, quem admiramur, est *secundum se* occulta, atque in re, circa quam ipsa versatur, est contraria dispositio ad ipsum producendum, eventus est illud, quod *miraculum* vocatur; quia Deus, quippe qui in rebus omnibus *secretissime* operatur, est causa *occultissima*, et *remotissima a nostris sensibus*, atque Ipse tantum in rebus operari potest aliquid, ad quod res non sunt comparatæ. Sin causa eventus non omnibus, sed quibusdam dumtaxat sit occulta, neque in re sit aliquid, quod ei vere repugnat, sed solum *secundum opinionem*, seu apparenter, effectus *mirabilis* vocatur ³.

¹ Exinde explicari potest, qua ratione miracula *supra*, vel *contra*, vel *praeter naturam* cum eodem Aquinate dici possint. Miraculum *supra naturam* fieri dicitur, cum patet illud superare vires totius naturæ creatæ, eo quod quævis natura illum effectum vel omnino producere non potest, vel illum producere non potest in eo subiecto, in quo productum conspicitur. Miraculum vero *contra naturam* patrari dicitur, si in rebus, in quibus fit, « remanet, ut s. Thomas ait, dispositio contraria ad effectum, quem Deus facit » (*Qq. dispp.*, *De Pot.*, q. VI, a. 2 ad 3). Huiusmodi miraculum factum est, cum ignis pueros Babylonis non combussit, remanente in eo virtute, qua ministros regis incendit. Denique dicitur miraculum esse *praeter naturam*, cum notum est illud esse effectum, quem natura potest quidem producere, sed non in illo modo, quo revera producit, e. g., Aegyptum repente ranis scatere.

² I, q. CX, a. 4 ad 2; cf s. Aug., *De Trin.*, lib. III, c. 7, 8, et 10.

³ Non desunt notæ, quibus miracula veri nominis a mirabilibus discer-